

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

številka 3 / 2025

KOLOFON

Revija RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

letnik 24, številka 3 / 2025

ISSN 1854-4096

Izhaja štirikrat letno v elektronski, zvočni in spletni obliki ter je brezplačna.

Spletna stran: <http://www.zveza-slepih.si/rikoss/>

Izdajatelj: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije

Glavni in odgovorni urednik ter tehnični skrbnik: Marino Kačič

Uredniški odbor / sodelavci: Anja Uršič, Brane But, Metka Pavšič, Petra Derganc,
Safet Baltič, Sabina Dermota

Lektoriranje: Vida Črnivec

RIKOSS je specializirana revija, ki združuje izkušnje, strokovna znanja in tehnološke novosti za slepe in slabovidne. Ponuja preverjene informacije, osebne zgodbe, analize pripomočkov in podpornih storitev ter utrinke vsakdanjega življenja ljudi z okvaro vida.

Izdajo revije sofinancirata Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij (FIHO) in Ministrstvo za kulturo (MK). Objavljena stališča ne izražajo stališč Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS) in sofinancerjev.

Avtorske pravice za vse prispevke, sprejete v objavo, pripadajo reviji RIKOSS. Uredništvo si pridržuje pravico do jezikovnih in vsebinskih prilagoditev, kadar je to potrebno zaradi jasnosti in razumljivosti, brez obveznosti predhodnega obvestila avtorju. Avtorji ostajajo odgovorni za avtentičnost besedil in izražena stališča.

© Revija RIKOSS – ime, oblika in vsebina – je zaščitena z zakonom o avtorskih pravicah. Vsaka reprodukcija ali predelava (v elektronski, zvočni, tiskani ali drugi obliki) je brez pisnega soglasja Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije prepovedana.

Domov Uredništvo Naročite brezplačen Rikoss

KAZALO

STROKOVNO: **Renesansa brajice: V 21. stoletju se vrača pisava Louisa Braila**

Marino Kačič

AVTOPORTRET: **Danica Padežnik**

Med športom, poučevanjem ročnih del oseb z okvaro vida, družino in prijatelji

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Popotovanje po Omanu skozi oči, besede in občutke / 2. del**

Julija Kutin

INTEGRACIJA: **Zakon o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide**

Simona Kamšek

INVALIDSKO VARSTVO: **Ključne novosti novele Zakona o dolgotrajni oskrbi**

Brane But

TEHNIČNI PRIPOMOČKI: **Novosti licenciranja in cen JAWS/ZoomText/Fusion programov, pametna palica WeWalk 2 in obnovljiva naročilnica za belo palico**

Petra Derganc

PAMETNI TELEFONI: **Predstavitev aplikacije Obstacle Detector for Blind (Detektor ovir za slepe)**

Safet Baltič

NAMIGI IN NASVETI: **Glasovni ukazi za selfije ter drugi uporabni triki za pametne mobilne telefone (2. del)**

Brane But

MEDNARODNE NOVIČKE: Evropski akt o dostopnosti, EBU ozaveščalne kampanje, Dansko predsedovanje Svetu Evropske unije in prioritete na temo invalidnosti, Konferenca 2025 o okrevanju Ukrajine in pravice oseb z invalidnostjo.

Anja Uršič

STROKOVNO: **Renesansa brajice: V 21. stoletju se vrača pisava Louisa Braila**

Avtor: *Marino Kačič*

Brajica je eden najpomembnejših izumov za ljudi z okvaro vida, saj je omogočila dostop do znanja in enakopravnosti. V dobi računalnikov in pametnih telefonov se je zdelo, da bo izgubila pomen, a prav tehnologija ji daje novo življenje. Od označevanja vsakdanjih predmetov do digitalnih brajevih zaslonov in spoznanj nevroznanosti o pomenu tipne pismenosti pri razvoju možganov, se brajica vrača kot nepogrešljiv del sodobne družbe. Članek predstavi, zakaj renesansa brajice.

Brajica je danes več kot zgolj način branja in pisanja. Za mnoge slepe in slabovidne predstavlja most med osebnim svetom in družbo, saj omogoča samostojnost, izobraževanje in polno vključevanje v življenje. Čeprav se zdi, da lahko sodobne tehnologije vse nadomestijo, prav brajica dokazuje, da so otipljivi zapisi še vedno ključni za razvoj jezika, miselnih sposobnosti in identitete. To je zgodba o tem, kako se tradicija in inovacija prepletata v enem samem sistemu pik, ki že skoraj dve stoletji oblikuje življenje milijonov ljudi.

Pomen brajice v času nastanka

Ko je Louis Braille kot najstnik zasnoval svojo pisavo, je to pomenilo pravo revolucijo. Rojen leta 1809 v mestu Coupvray v Franciji, je pri treh letih izgubil vid zaradi poškodbe očesa. V šoli za slepe v Parizu je spoznal sistem, ki ga je razvil Charles Barbier, imenovan "nočna pisava". Barbierjev sistem je bil zamišljen za vojsko, kot način tihe komunikacije v temi. Temeljlil je na reliefnih točkah, a je bil sestavljen iz dvanajstih pik v eni celici, kar je bilo za otip nerodno in prezapleteno za hitro branje (Weygand, 2009; Koestler, 2001).

Braille je videl priložnost in začel eksperimentirati s poenostavitvijo. Rezultat je bil šestpikovni sistem: dve koloni po tri pike, ki tvorijo eno celico. Tak sistem je bil veliko bolj ergonomičen in je omogočal, da je bralec s prstom zajel cel znak v enem dotiku. Šestpikovno jedro je omogočilo zapis vseh črk, števil in celo glasbenih znakov. To je pomenilo prelom v dostopnosti pisane besede za slepe (Mellor, 2006).

Pred Braillovo iznajdbo so slepi sicer imeli nekaj dostopa do branja, a v zelo omejeni obliki. Uporabljali so različne metode povišanih črk, kjer so bile latinične črke preprosto vtisnjene ali izbočene. Tak sistem je bil za otip neroden, saj je bila posamezna črka velika in branje zelo počasno. Knjige v takšni obliki so bile obsežne, težke in redke. Za širšo uporabo slepih so bile zato skoraj neuporabne (Koestler, 2001). Brajica je s svojim minimalističnim, a genialnim pristopom omogočila, da je zapis postal praktičen in sistematičen.

Pomen brajice presega zgolj tehnični izum. Pismenost je temelj znanja, dostopa do izobrazbe in enakopravnosti v družbi. Brajica je slepim omogočila, ne le da poslušajo pripovedovanje ali se učijo na pamet, temveč da sami aktivno berejo in pišejo. To je pomenilo pravo emancipacijo: slepi so lahko končno sami pridobivali informacije, se izobraževali in si ustvarjali lastne zapiske. Brajica ni bila le nova pisava, temveč simbol samostojnosti in dostojanstva, ki je še danes prepoznan kot ključna kulturna in socialna pridobitev (Weygand, 2009).

Zakaj in kako je brajica pomembna za slepe

Brajica ni le sredstvo za komunikacijo – je temelj samostojnosti, izobraževanja in profesionalne afirmacije za ljudi z okvaro vida. Raziskave kažejo, da so tisti, ki se že zgodaj naučijo brajice, bistveno bolj izobraženi, zaposljivi in socialno vključeni kot tisti, ki je ne poznajo (National Federation of the Blind, 2018; Ranalli, 2008).

Število zaposlenih med slepimi je tako precej večje med tistimi, ki berejo in pišejo v brajici – do 90 % zaposlenih slepih odraslih zna brajico, medtem ko je med tistimi, ki je ne obvladajo, zaposlen le vsak tretji (American Foundation for the Blind, 2025). To jasno pove: brajica odpira dostop do poklicnih priložnosti in finančne neodvisnosti.

Poleg tega brajica krepi jezikovne veščine, kot so pravopis, skladnja in razumevanje, ki jih avdio-tehnologije niso sposobne nadomestiti (Lighthouse for the Blind, 2021). Otipljivi stik s črkami in besedami omogoča boljšo reprezentacijo jezika in s tem temelj za mišljenje, samostojno učenje in izražanje.

Ne gre le za dostop do besedil – brajica je tudi praktično orodje za vsakdanje življenje. Ponuja možnost, da posamezniki neodvisno berejo oznake na gumbih, dvigalih, navodilih ali celo osebnih zapiskih, brez potrebe po tehnologiji ali pomoči (Vision Impaired Organization, 2025). Ta nivo samostojnosti ima izjemno psihološko in socialno vrednost, saj krepi individualno neodvisnost. Prav v tej vsakdanji uporabnosti se danes vrača pomen brajice, saj postaja ponovno prepoznana kot dopolnilo digitalnim tehnologijam in eden od razlogov, zakaj doživlja novo "renesanso" v sodobni družbi.

Ali nova tehnologija izpodrinja učenje brajeve pisave?

S pojavom novih tehnologij se je v zadnjih desetletjih močno spremenil način, kako slepi dostopajo do informacij. Računalniki z bralniki zaslona, avdio knjige, pametni telefoni in aplikacije so omogočili, da lahko oseba z okvaro vida bere ali posluša skoraj katerikoli tekst brez potrebe po fizičnem zapisu. To je velik dosežek, ki je v

mnogih pogledih olajšal življenje, a hkrati zmanjšal potrebo po učenju brajice (Millar, 2020).

Mnogi mladi slepi danes raje uporabljajo govorne sinteze kot brajico, ker je učenje šestpikovne pisave zahtevno in časovno potratno. Ker jim tehnologija ponuja hitro alternativo, šole in institucije v nekaterih državah brajici namenjajo manj prostora v učnih programih. Posledica je, da številni otroci odraščajo brez prave pismenosti, saj poslušanje ni isto kot branje in zapisovanje (National Federation of the Blind, 2018).

Strokovnjaki v izobraževanju opozarjajo, da zanašanje zgolj na tehnologijo ustvarja tveganje, da slepi izgubijo ključno veščino samostojnega pisanja in branja. Govorna tehnologija sicer omogoča dostop do informacij, vendar ne krepi jezikovnih veščin, kot so pravopis in slovnična natančnost, ki jih daje brajica (Mellor, 2006). Tako kot videči otroci potrebujejo branje in pisanje za razvoj miselnih sposobnosti, tudi slepi potrebujejo fizično izkušnjo jezika.

Kljub temu pa tehnologija ne pomeni le grožnje, temveč prinaša tudi nove priložnosti za samo brajico. Ena od pomembnih inovacij je brajev zaslon (braille display), ki deluje kot dinamična naprava, kjer se tekst z računalniškega zaslona sproti pretvarja v brajico. Uporabnik lahko tako neposredno sledi zapisu na računalniku ali telefonu. Res pa je, da je branje dolgih besedil na brajevem zaslonu še vedno zamudno in naporno, zato večina uporabnikov kombinira oboje: daljše dele posluša s pomočjo sintetizatorja govora, brajev zaslon pa uporabi za natančne informacije, kot so črkovanje, posebna oblikovanja ali interaktivne funkcije (Millar, 2020).

Prav ta kombinacija tradicionalne brajice in sodobne informacijske tehnologije ustvarja novo obliko njenega obstoja. Brajevi zaslони, ki temeljijo na razširjenem osemnikovnem zapisu, so postali del digitalnega sveta in dokazujejo, da brajica ni zastarela, ampak se razvija z novimi potrebami. To je drugi vidik njene renesanse: v modernizirani obliki se povezuje z IKT razvojem, kar jo ohranja relevantno tudi v digitalni dobi.

Ponovni pomen (vračanje) vrednosti brajeve pisave

Brajica danes doživlja pravo renesanso – in sicer na več ključnih ravneh, ki kažejo tako na njeno evolucijo kot na trajen pomen v digitalni dobi.

Prvi razlog za renesanso je razvoj brajice iz klasičnega tipanja po papirju v digitalne oblike, predvsem v osvežujočih brajevih zaslonih. Ti prikazovalniki so se razvili iz elektronskih in mehanskih sistemov 1980-ih in 1990-ih, ki so bili velikanski in dragi, v sodobne kompaktne in povezljive naprave, sposobne dinamičnega prikaza teksta (VisionIP, 2025; Accessibility.com, 2024). Tako je brajica postala integralni del digitalne komunikacije.

Drugi razlog je praktična, vsakdanja uporaba brajice, ki jo tehnologija znova postavlja v ospredje. Brajica se pojavlja na najrazličnejših površinah – od etiket in označb na štedilnikih, vhodih, wc-jih, do eksponatnih napisov v muzejih ali oznak v učilnicah. Ta vidna in otipljiva prisotnost jo ohranja uporabno in relevantno v realnem življenju (Ablr Works, 2025; AccessAdvisors, 2025).

Tretji razlog izhaja iz spoznanj razvojne psihologije in nevrokognitivnih znanosti. Brajica, tako kot pisanje na roke pri videčih, spodbuja funkcije možganske plastičnosti, krepijo strukturiranje jezika in krepitev nevroloških povezav. Prek otipljivih dražljajev se aktivira somatosenzorični in vizualni korteks, kar pomaga graditi miselne predstave in abstraktno razmišljanje (Mašić et al., 2020).

Četrty, dodaten razlog pa je, da si moderni, integrirani sistemi – kjer se avdio tehnologije in brajevi zasloni dopolnjujejo – prizadevajo za inkluzivnejšo izkušnjo. Ko avdio sistem prebere osnovni tekst, brajev zaslon pa omogoča natančen vpogled v črkovanje, oblikovanje ali interaktivne funkcije (kot simulacija klika z miško), se brajica v računalniški obliki prenavlja kot robustno, fleksibilno orodje v krogu IKT (Ablr Works, 2025; Accessibility.com, 2024).

Skupaj ti vidiki kažejo, da brajica ne izginja – nasprotno, doživlja pomik in razširitev: od papirnate klasike, prek tehničnega nadgrajevanja, do nevrološke in sociokulturne utemeljitve ter vsakodnevne pomembnosti.

Psihološki pomen in prihodnost brajice

Brajica je mnogo več kot pisava – je simbol dostojanstva, svobode in identitete. Psihološki učinek učenja brajice pri osebah z okvaro vida je izjemen: ne gre le za pridobivanje veščine, temveč za pridobivanje samostojnosti, ki jo človek čuti na otip. Raziskave ugotavljajo, da brajica krepi samozavest in občutek kompetentnosti. V vsakdanjih opravilih jo uporabljajo za označevanje osebnih predmetov, beleženje misli ali navigacijo v prostoru – vse to povečuje čustveno neodvisnost.

Socialno brajica povezuje skupnost slepih in slabovidnih. Je jezik, ki ga mnogi delijo že od otroštva in ga prepoznavajo kot sredstvo komunikacije, ki krepi skupinsko pripadnost. Z uporabo brajice posamezniki krepijo občutek pripadnosti v skupnosti, hkrati pa zmanjšujejo občutek izolacije, ki se v tehnološko odvisni družbi še pogosto krepi. Brajica ostaja most med generacijami, ne da bi bila le simbol preteklosti – povezuje kulturno dediščino z moderno realnostjo.

Prihodnost brajice je prav tako obetavna. Opazimo lahko srečanje tradicionalnih osebnih načinov učenja s sodobnimi tehnologijami. Brajevi zasloni, integrirani z

avdio-konverzijo in gumbnimi vmesniki, omogočajo interaktivnost, ki je doslej ni bilo – uporabnik lahko klikne besedo, si jo natančno ogleda, preveri črkovanje ali obliko teksta. Uvajajo pa se tudi inovacije, kot so haptični zasloni (touchscreen z brajico), 8-točkovna brajica za kompleksnejšo predstavitev simbola in integracija z umetno inteligenco (komentarji na tekst, prilagoditve).

Z razvojem IKT in haptičnih tehnologij se brajica preoblikuje, a hkrati ohranja svoje bistvo: otipljivost, natančnost in osebnostnost. Skupaj z avdio tehnologijo predstavlja močan hibrid, ki uporabniku omogoča samo-dostopnost, jezikovno krepitev in digitalno integracijo. Zgodovinsko gledano se vrača kot vseobsegajoča kompetenca – ne samo orodje za branje, temveč za delovanje v stoletju informacij.

Brajica doživlja samo renesanso – ne kot nostalgija, temveč kot evolucija. Od papirnate iznajdbe Louisa Braille do digitalnih brajevih zaslonov, od vsakodnevnih etiket do nevrološko utemeljenega razvoja možganov – zdaj se vrača v polnem pomenu z zmogljivostjo odpiranja poti k znanju, neodvisnosti in vključeni prihodnosti. Ko se tehnologija razvija, ostaja brajica tista nepogrešljiva vez, ki omogoča, da slepim in slabovidnim ne zamrzne svet, ampak vanj aktivno vstopijo in ga sooblikujejo. Res pa je, da se v pozni odraslosti ali starosti za učenje brajice odloči le redko kdo, saj gre za zahtevno spremembo, podobno kot pri videčih, ki se neradi lotevajo novih veščin. Zato ostaja ključnega pomena, da družba in izobraževalne politike mlajšim generacijam zagotavljajo dostop in podporo, kjer brajica ostaja dragocen del njihovega vsakdana.

Viri

Ablr Works. (2025, June 30). *The importance of Braille in a Technology Driven World*. Ablr Works Futures. Obiskano 10. avgusta 2025, s <https://ablr360.com/the-importance-of-braille-in-a-technology-driven-world/>

Accessibility.com. (2024, May 17). *Bringing Braille into the digital world*. Accessibility.com Blog. Obiskano 10. avgusta 2025, s <https://www.accessibility.com/blog/bringing-braille-into-the-digital-world>

American Foundation for the Blind. (2025). *Statistika o zaposlovanju slepih oseb*. American Foundation for the Blind Publications.

Koestler, F. A. (2001). *The unfinished story of the blind: From the Greeks to the present*. American Foundation for the Blind.

Lighthouse for the Blind. (2021). *The Importance of Braille Literacy*. The Lighthouse for the Blind, Inc.

Mašić, V., et al. (2020). Neuroplasticity and Braille reading. *PMC*.

Mellor, C. (2006). *Louis Braille: A touch of genius*. National Braille Press.

Millar, S. (2020). Technology and literacy: The impact on Braille education. *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 114(2), 97–105.

National Federation of the Blind. (2018). *The impact of Braille reading skills on employment, education, and independence*.

Ranalli, R. (2008, May 26). A boost for Braille. *The Boston Globe*.

Vision Impaired Organization. (2025). *Independent access through Braille*. Vision Impaired Information.

VisionIP. (2025). *The development of digital Braille displays*. VisionIP Resources.

Weygand, Z. (2009). *The blind in French society from the Middle Ages to the century of Louis Braille*. Stanford University Press.

Na vrh

AVTOPORTRET: **Danica Padežnik**

Med športom, poučevanjem ročnih del oseb z okvaro vida, družino in prijatelji

Rojena v bližini Maribora, je avtorica po hudi poškodbi vida kot otrok uspešno premagala ovire slabovidnosti. V zavodu je razvila številne veščine in spoznala moža. Izstopala je v atletiki in kegljanju, prejela številna priznanja in medalje. Kot mentorica ročnih del skrbi za prenos tradicije in znanj. Aktivno sodeluje v lokalni skupnosti in uživa v sodobnih tehnologijah. Njene življenjske vrednote so zdravje, družina in pomoč drugim.

Rodila sem se leta 1956 v Bresternici, 7 km iz Maribora, kot prva hčerka med tremi otroki očetu Ivanu in mami Julki, zdrava in razposajena. Pri štirih letih sem si v prometni nesreči, v kateri sta umrla babica in njen brat, poškodovala očne živce - atrophija nervi - in od takrat je moj vid tak kot je. Imam še 3 odstotke vida, ki jih izkoriščam 100 odstotno. Ko v otroških letih kaj izgubiš, si tega navajen, saj ne veš, kako je videti 100 odstotno.

V osnovno šolo sem doma hodila do šestega razreda, naprej pa v Zavod za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani. Tam sem se naučila tudi braillove pisave, plesti, delati mreže iz laksa, kuhati, pospravljati, imeti urejeno omaro... V zavodu smo si bili kot bratje in sestre, ki se včasih skregajo, v glavnem pa smo bili prijatelji, ki se še danes, po toliko letih, srečujemo z veseljem in lepimi spomini. Tu sem spoznala tudi mojega moža in se zaljubila.

Po osnovni šoli sem odšla v Škofjo Loko v šolo za telefonista - administratorja. Najprej me je veselilo, da bi odšla v Beograd in se izučila za maserko, toda ljubezen me je zadržala doma in takoj po šoli sta na svet prišla hčerka, nato še sin. V tem času sem dobila tudi službo.

V mladosti smo z družino hodili v hribe. Na dopuste smo hodili v različne kraje po bivši domovini. Otroka sta nama bila v veliko pomoč pri vidu. Midva pa sva urejala vse ostalo, šlo je. V društvu sem sodelovala v organih društva, se udeleževala pri športnih aktivnostih, v glavnem v atletiki. Hodili smo na tekmovanja, od koder sem prinesla kar nekaj priznanj in medalj. Spoznavala sem veliko različnih ljudi, mlajših, starejših slepih in slabovidnih ter njihovih spremljevalcev in organizatorjev. Dobrih in sposobnih ljudi. Kot odgovorna za šport pri našem društvu sem organizirala tekmovanja, ki jih je izvedlo društvo. Po upokojitvi sem aktivno trenirala stezno

kegljanje in dosegala lepe rezultate. Tudi na evropskih tekmovanjih, in seveda na ta način obiskala tuja mesta in države. Na evropskih prvenstvih v steznem kegljanju sem z ekipo dosegla 3. mesto, enkrat sva bila s sotekmovalcem v tandemu prva. Tudi posamezno sem dosegla drugo in tretje mesto, pa še nekaj medalj imam z mednarodnih tekmovanj. Tekmovala sem v kategoriji B2. Trikrat sem bila med invalidi izbrana za športnico leta mesta Maribor.

Veliko sem pletla, izpopolnjevala sem se na tečajih ročnih del, ki jih organizira Zveza slepih, na katerih sem spoznala mnogo znanja polnih ljudi in se od njih veliko naučila, tudi kvačkanja; vse to znanje zdaj poskušam prenesti na druge. Še vedno pa se učim tudi sama. Kot mentorica na tečajih ročnih del, ki jih organizira ZDSS, poskušam naučiti članice, kar znam sama. Natančno jim razložim, kako naj držijo pletilke ali kvačko, kako naj ovijejo nitko in seveda ves postopek. Ko učenka še nekaj vidi, je to lažje, ker ji lahko pokažem, če ne vidi nič, pa je to bolj zapleteno. Kadar ima nekdo veselje in voljo ter željo naučiti se, gre vse lažje. Učenko poprimeš za roke in poskušaš skupaj ustvarjati, ali pa te ona prime za roke in sledi tvojim gibom. Kadar že vse nekaj znamo, pa gre lažje, ker si lahko kaj razložimo tudi z besedami, nato pa poskušamo to izvesti – in uspe, le vaje je treba.

Kot članica ročnodelskega krožka v našem kraju sem se tudi veliko naučila od starejših gospa. Imele smo vsakoletne izlete in obiske drugih skupin iz sosednjih krajev. Sem tudi članica turističnega društva v naši krajevni skupnosti. Ohranjamo stare običaje na vasi, se družimo ter urejamo naša naselja. Z upokojenci pa že tretje leto dopustujem v Dalmaciji in na ta način sem spoznala še več prijetnih in zanimivih ljudi. Tudi krvodajalka sem bila, kri sem dala 42 krat.

Tehnologije, ki je sedaj na voljo, sem zelo vesela in jo s pridom uporabljam. Tu je Zoom, po katerem se učimo in si izmenjujemo znanja o pletenju, in še mnogo drugega, kar zanima nas ženske. Pogovarjamo se o knjigah, ki jih prebiramo, tudi razna predavanja so mogoča. Vsega tega se z veseljem udeležujem. Berem oz. poslušam knjige, malo pa tudi z očmi preberem kaj iz časopisa.

Vsa gospodinjska dela so moje delo. Okrog stanovanjske hiše, kjer živiva, je tudi vedno veliko opravil. Tu je tudi mala greda, kjer so najnujnejše rastline, rože tudi ne manjkajo. Sedaj, ko z možem, ki je slep, živiva sama, sem vesela, da ima mož osebno asistenco, ki nama je v veliko pomoč. Otroka namreč s svojima družinama živita na svojem.

V mojem življenju ni bilo vse tako lepo, so prišli tudi dnevi, ko sem bila zaradi vida zelo jezna. Ravno takrat, ko bi si želela nekaj narediti, ni bilo nikogar v pomoč in stvar je ostala neopravljena. A ko je minilo, je bilo spet vse lepo in prav.

Vesela sem, da spoznavam veliko mlajših, pametnih, razgledanih, sposobnih in prijetnih žensk in punc, ki imajo veliko znanja in lahko dajo veliko naši družbi, pa

čeprav ne vidijo. Zase pa si želim, da mi zdravje in pamet služita, da bom lahko pomagala drugim in se od njih še kaj naučila, še kam potovala, se družila, se še športno udeleževala v pikadu, vrtnem kegljanju, šla na kak pohod Kekcev, ali pa na sprehod.

Vse dobro želim moji družini, vsem mojim sorodnikom, prijateljem in znancem.

[Na vrh](#)

POPOTNIŠKI UTRINKI: **Popotovanje po Omanu skozi oči, besede in občutke / 2. del**

Avtorica: *Julija Kutin*

Urednica rubrike: *Metka Pavšič*

V drugem delu potopisa spoznamo raznoliko, divjo in slikovito pokrajino – od zelenih oaz in skrivnostnih kanjonov do obalnih klifov, peščenih plaž ter neskončnih sipin. Vsak dan je razkrival novo kuliso: čisti tolmoni, starodavni namakalni sistemi, mogočni slapovi ter od vode in vetra izklesane skalne formacije. Posebna doživetja, kot so srečanja z želvami, plavanje med koralami, raziskovanje skritih rek, obisk vaške šole in brezčasno zlitje s tišino puščave so zaznamovala naše potovanje.

Zjutraj smo se kar težko ločile od apartmaja, ki nam je ponudil pogled na prekrasen sončni vzhod in širno morje. Ko so se prvi zlati žarki prelivali čez obzorje, smo v tišini opazovale morskno želvo, ki je mirno in dostojanstveno drsela skozi vodo. To je bil eden tistih trenutkov, ki ga nosiš s seboj za vedno. A čakal nas je Wadi Shab, eden najbolj veličastnih, zanimivih in divjih kanjonov v Omanu. Pustolovščina se je začela s prečkanjem reke s čolni in se nadaljevala mimo mladih nasadov palm, v vedno bolj skalnat in ozek kanjon. Naš tempo je bil počasen, a zato je imela nadvse navdušena mama čas opisovati zanimive skalne formacije, ki jih je tisočletja oblikovala za nas presenetljivo topla reka. Na poti nas je spremljal več kot 2000 let star namakalni sistem. Ta in podobni sistemi se v Omanu še vedno uporabljajo in so uvrščeni na seznam svetovne dediščine UNESCO. Ko smo dosegle prve kristalne tolmane, nas je kar povleklo v vodo – plavale smo navzgor, skozi ozke kamnite kanale, dokler se ni pred nami odprla skrita votlina s slapom. Do nje lahko priplavaš le skozi ozek prehod, tako tesen, da te skale pobožajo kar po obeh ušesih. Včasih je bolje, da ne vidiš in ne veš, kaj te pravzaprav čaka. Metka ni mogla skriti navdušenja: »Ko svetloba prodira skozi špranje, voda odseva bleščeče sence in skale spreminjajo barvo.« Nisem bila radovedna, kakšne so te barve, več kot očitno so jo navdušile. Taki in podobni opisi so mi vzbujali prijetne občutke. Igra svetlobe, vode in skal nas je popolnoma posrkala vase. Čez nekaj časa sva se z Metko pridružili skupini z izkušenim vodičem. Potuhnjeno sva jim sledili še naprej, pod slapove in skozi tesne prehode – celo dva kratka potopa pod vodo sta bila potrebna, da sva lahko sledili skrivnostni poti. Meni je bilo vse skupaj tako ekstremno posebno, da sva odplavali krog med skalnimi špranjami za slapom kar trikrat. Voda v reki je bila tako topla, da sva v njej uživali dve uri. Vsak zamah je prinesel novo presenečenje, da Metka niti ni zmogla vsega sproti opisovati. Po kratkem počitku na prijetno toplih skalah, sva se še enkrat vrnili v objem kanjona, nato pa smo vse štiri zapustile bazene in se s prijetnimi občutki spustile tesno ob strugi navzdol. Spust je pričaral spet nove poglede, pokazal zapletene skalne formacije še z druge strani in nas pustil hvaležno navdušene in polne neprecenljivih vtisov, ki so se ob maminih opisih, polnih navdušenja, še bolj zasidrali. Po naslednjem dežju bo reka spet narasla in vsa deroča in vrtinčasta znova vrtala skale in lepoticila okolico.

Podobnih kanjonov je v Omanu veliko. Na primer turistično veliko manj obiskan, s strmimi gorami obdan, je čarobni zeleni raj Wadi Tiwi, ki je poln palm in terasastih vrtov. Ker je ekstremno ozka in strma cesta v dolino zahtevala veliko potrpljenja in iznajdljivosti pri srečevanju nasproti vozečih vozil, sva parkirali avto in se naprej odpravili peš, a že kmalu nama je ustavil šofer pick-up-a, ki naju je peljal prav do konca doline in se, na najino veliko srečo, nameraval po eni uri vrniti nazaj v dolino. Pohiteli sva skozi goščavo palm, kar po namakalnem sistemu do zadnje vasi in nato po strmi poti do tolmana. Prijetno topla voda naju je zvalila in kopanje pod veličastnim 50 metrskim slapom, ki je v več vzporednih curkih hrumel v tolman, nama je dalo dovolj energije, da sva se po strmih stopnicah precej hitro vrnili v vas. Glasen zvok v ozko sotesko ujetega slapu je skoraj izgubil svojo moč, ko sva naleteli na skupino žensk, ki se sicer z zakritimi obrazi niso hotele slikati, so pa bile zelo zgovorne in naju povabile v šolo, kjer so otroci brali Koran. V enem prostoru so v dveh skupinah, dečki in deklice ločeni, sedeli na tleh. S posebnim kadilom so pregnali vse najine zle duhove in naju tako za trenutek spoštljivo sprejeli v njihov preprosti skrivnostni svet. Tako sva na hitro dobili vpogled v tradicionalno življenje v oddaljenih vasicah, kjer so ljudje še vedno odvisni od naravnih virov, kot so voda in kmetijstvo. Kar nisva mogli verjeti, da naju je najin šofer res že čakal. Vožnja po ozkih, močno zavitih serpentinah v dolino, je bila divja in dišljiva, toda nepozabna. Hvaležni in presrečni sva mu v roke stisnili par realov. Najbrž naju je počakal, ker je nanje potihoma računal. Tudi avto naju je počakal. Po vrnitvi v hotel smo si privoščile hotelski zajtrk, poln lokalnih dobrot, v katerih se prepletajo bogati, kremasti okusi humusa, sezama, osvežilne Laban pijače in okusi kumina in drugih začimb. Ne manjka tudi zelenjave in sadja, ki popestrijo obrok. Odličen dodatek omanskemu zajtrku so majhne in zelo sočne ocvrte palačinke - "Luqaimat". Običajno so zelo sladke, ker so prelite z medom ali sladkorjevim sirupom, včasih pa jih potresejo tudi s semeni sezama.

Slika 1. Slap v oazi

Naslednja omemba vredna znamenitost je Bimmah Sinkhole, mistični naravni bazen s sladko turkizno vodo, ki ga zaradi svojih skromnih dimenzij (50 x 60 m) bolj kot za naravno jezero, pojmujejo kot kraški pojav. Voda se nabira v globoki, okrogli, impresivni vdolbini s previsnimi skalnimi stenami, ki je nastala zaradi podzemnih erozijskih procesov, kjer je voda izruvala apnenčaste kamnine in ustvarila globoko jamo; njena globina v enem delu doseže 90 metrov. Prepustile smo se sproščenemu plavanju in nahranile majhne ribice z ostanki naše kože, potem pa nas je senca, ki se je zgrnila na dno jame, prepodila k nadaljnjim raziskovanjem. Ta dan so nas zanimali še klifi pri kraju Fins, ki je sicer znan po velikih belih peščenih plažah. Na njegovem južnem delu pa najdemo klife, ki so priljubljeni med pohodniki, ljubitelji kampiranja in fotografi, saj ponujajo osupljive razglede na kristalno modro morje in dramatične kamnite

formacije. So od svetlo bež do bele barve, kar je značilno za obalne apnenčaste tvorbe v Omanu, ki segajo do 50 metrov nad morjem. Nekateri deli klifov so strmi, imajo razgibano obliko s številnimi vdolbinami, previsi in naravnimi terasami, ki so nastale zaradi nenehnega delovanja vode in vetra. Ob sončnih zahodih se klifi obarvajo v mehke oranžne in rožnate tone. Mnogi domačini prihajajo na to območje loviti ribe. Pod klifi se raztezajo čudovite bele peščene plaže, tako v večjih, kot v povsem skritih zalivčkih, več kot vabljivih za kopanje ali sproščanje ob globokih zvokih valov. Prežete s toplimi občutki sončnega zahoda, smo nadaljevale pot po hitri, neprometni cesti mimo Sura, do Ras Al Hadda, kjer smo se nastanile v chaletu tik ob morju.

Navsezgodaj smo že skakljale po peščeni plaži in se čudile lepotam sončnega vzhoda. Nika mi je ta dan milijon krat rekla: »Uauu, pogledj kako lepo!« V dlan mi je prinašala ostanke školjk in polžkov, iz katerih nastane prekrasen pesek roza barve, ter občudovale sledove želv. Še lepše in še mogočnejše skalne formacije smo našle na plaži Ras Al Jinza. Imele smo res srečo, da smo se lahko kopale v topli vodi, se posušile na prijetnem soncu, in to na povsem praznih plažah. Po večerji sva z Metko znova odšli plavat na bližnjo plažo, kajti planktona je bilo tudi tukaj veliko. Pri preoblačenju so naju zmotile luči bližajočega se avtomobila. Nekako sva mislili, da se nama bo uspelo potuhniti, kajti nikoli ne veš, na koga naletiš zvečer v tuji državi na samotni plaži. A šofer naju je začel prijazno, a tako zelo odločno ogovarjati, da sva

morali, kar malo jezni, ker se naju je drznil motiti, pristopiti k avtomobilu. Osupli sva ugotovili, da se pogovarjava s čuvajem, ki ponoči nadzira plažo. Osramočeni sva se začeli opravičevati, ko sva ugotovili, da sva v prekršku, ko nama je razložil, da je ta plaža ponoči zaprta zaradi zaščite želv. Ko naju je že prav dobro prestrašil, nama je pokazal majhno skledo, v kateri so plavale štiri želvice. Najine prošnje, če jih lahko spustiva v morje, so se uresničile. Vsaka je dvema zaželela srečno in dolgo življenje, kar bo za želve v tem koncu sveta prava redkost. Najine štiri želvice so imele srečo, da jih je čuvaj rešil, kljub temu, da jih je, bolj kot ocean, vabila vasica s svojim svetlobnim onesnaževanjem. Če jih človek ne bi pobral na poti v napačno smer, bi jih pojedle lisice, mačke ali ptice, ali pa bi se na soncu izsušile. Nepozaben občutek se je še stopnjeval, ko sva se kar sami povabili, če se mu lahko pridruživa pri nočnem delu. Navdušen nad idejo naju je povabil v avto in skupaj smo šli nadzirat dogajanje na 25 km dolgem obalnem pasu. Kmalu za tem smo naleteli na želvo, ki je ravno zakopala svojih okoli 120 jajc, jim zaželela preživetje dveh mesecev v pesku, nato pa vsaj desetini srečno pot do vode, do katere se jih navadno prebije 5 iz vsakega gnezda. Vendar tudi v morju še niso na varnem. Predvsem dokler ne zrastejo, nanje prežijo ptice in razne ribe, morski psi ter posredno tudi človek, s svojimi plastičnimi odpadki, mrežami in podnebnimi spremembami. Samo ena od tisoč malih želvic preživi do odraslosti in tista, ki je to jutro na plaži valila jajca, je imela to neizmerno srečo. Utrujena želva, s premerom kakih 80 cm, se je, že tako in tako precej počasna, vračala v morje. Na to isto plažo bo, polna oplojenih jajčec, spet prišla čez približno 3 leta. O tem so naju z Metko podučili tudi v enem od največjih svetovnih gnezdišč zelenih želv v Ras Al Jinz.

Slika 2: Plaža Ras Al Jinz

Vstali sva ob 4.15 in se udeležili jutranjega opazovanja teh od 150 do 200 kilogramov težkih želv, ki živijo več kot 80 let. Na kopno pridejo pa le, ko gnezdijo, kar je navadno ponoči oziroma v hladnejšem delu dneva. Takrat želva skoplje več 10 cm globoko luknjo, take velikosti, da se tudi sama zasuje s peskom, odloži jajca in jih pokrije s peskom, da jih zaščiti pred zunanjimi vplivi. Jajca se inkubirajo dva meseca, nato se izležejo mladiči, ki se počasni in slabotni sami izkopljejo iz peska in nadaljujejo pot v ocean. Moški potomci so takrat prvič in zadnjič na plaži. Njihovo življenje bo eno samo iskanje hrane in parjenje v plitvinah. Za gnezda in potomce se ne menijo. Medtem ko mati njegovih potomcev utrujena koplje gnezdo in nese jajca,

se on že pari z njenimi prijateljicami. Je pa res, da se tudi ona lahko pari z več samci in je ne zanima kaj dosti, čigavi so njeni potomci, niti ne, kako se bodo borili za preživetje. Mogoče jih bo srečala, ko se bodo v času okoli gnezditve parili ob obali, ali pa ko bo utrujena po gnezditvi odplavala v bolj odprte vode, da si nabere maščobe in se pripravi na naslednji paritveni cikel čez par let.

Taisti čuvaj nam je priporočil z divjimi skalami obdano peščeno plažo. Skale so bile popolnoma prekrite s školjkami, ki jih je občasno nahranila zaradi plime dvigajoča se voda. Prav ustrašila sem se jih, ko sem se dotaknila skale, saj sem pričakovala, da bom prijela kamen. Nešteto jih je bilo in to tako tesno ena poleg druge, da skale sploh ni bilo videti niti čutiti. Prepustile smo se miru in lepotam podvodnega sveta. Občutek, da plavaš nad koralami in med neštetimi barvitimi ribicami, je bil veličasten. Neprecenljivo je, ko te sestra prime za roko, te usmerja ter opisuje, kaj vidi. Nad barvitostjo koral žal ni bila najbolj navdušena. Baje so precej blede, a kljub temu so bile raznolike. A njeno, posledično pa tudi moje navdušenje je bilo neizmerno.

Zvečer smo bile na vezi s čuvajem, in ko je našel male želvice, nam je sporočil, da jih je lahko videla tudi naša mala Nika. V vodo pa jih ta dan nismo spustili, valovi so bili predivji. Ker smo naslednji dan odpotovale, se je Nika z njimi malo podružila samo na pesku. A otroško navdušenje kljub temu ni imelo meja. Kako sem vesela, da imam okoli sebe ljudi, ki znajo uživati v naravi in jo spoštovati.

Slika 3. Sončni zahod v puščavi

V razigranem vzdušju smo nadaljevale pot v puščavo, se valjale in skakale po brezmejnih peščenih sipinah, ki nudijo skrivnostne sončne zahode. Se kopale v toplih bazenih oaze Wadi Bani Khalid, si ogledale par zgodovinskih čudes, kot je trdnjava Bahla Fort (UNESCO), spoznale staro vasico Al Hambra in Misfat Al Abriyeen z nasadi dateljevih palm, nadaljevale pot v hribe in si vzele kar nekaj ur časa za omanski Grand Canyon z vrtoglavimi prepadnimi stenami. Zadnje dni smo si oddahnile v Muscatu, kjer smo raziskovale Nakhal Fort, vroče vrelce in se sproščale ob morju ter tako prijetno zaključile eno naših najbolj pestrih potovanj.

[Na vrh](#)

INTEGRACIJA: **Zakon o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide**

Avtor: *Simona Kamšek*, Vodja Sektorja za izenačevanje možnosti invalidov na Direktoratu za invalide, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

Urednica rubrike: *Sabina Dermota*

Članek obravnava pomen dostopnosti kot temeljne vrednote sodobne družbe in kot pogoj za enake možnosti vseh ljudi, ne glede na invalidnost ali druge omejitve. Poudarja, da dostopnost ni pomembna le za invalide, temveč tudi za starejše in vse, ki se v različnih življenjskih obdobjih soočamo z oviranostmi v okolju, prometu in javnih storitvah, na spletnih straneh, bančnih storitvah in e-trgovinah. Opozarja na možnost pritožbe v primeru kršitev in s tem bistveno prispeva k večji samostojnosti, vključenosti in kakovosti življenja vsakega posameznika, ki je del sodobne družbe.

Kaj zajema termin »dostopnost za invalide«?

Dostopnost je pojem, ki se uporablja v zvezi z zagotavljanjem enakih možnosti za vse in pomeni odstranjevanje ovir, ki bi preprečevale enak dostop do proizvodov in storitev ter okolij ljudem z različnimi sposobnostmi, ali bi onemogočale enako sodelovanje v družbi. Cilj dostopnosti je zagotoviti, da lahko vsak, ne glede na invalidnost ali okvaro, enako kot drugi polno in učinkovito sodeluje v družbi.

Dostopnost ni pomembna le z vidika vključevanja v družbo, temveč je tudi predpogoj za uveljavljanje političnih in državljanskih pravic. Hkrati pa je prav dostopnost tista ključna okoliščina, ki bistveno vpliva na možnost dejanskega uresničevanja pravic posameznikov na številnih področjih življenja. Ob tem naj poudarim, da ne gre le za omogočanje enakih pravic invalidom, temveč tudi vsem ljudem v različnih obdobjih življenja. Tako kot ves svet se tudi Slovenija sooča s hitrim staranjem prebivalstva, s tem pa se pri ljudeh pojavijo različne težave, ki kaj hitro lahko pomenijo omejeno sodelovanje ali vključevanje v družbo. Grajene ovire ali nedostopen javni prevoz so prav tako lahko ovira za starejše osebe. Zato je zagotavljanje vseh vrst dostopnosti v družbi nujno za zagotavljanje enakih možnosti.

V okviru dostopnosti govorimo o dostopnosti grajenega okolja, o dostopnosti blaga in storitev, dostopnosti šolstva, zdravstva, javnega prometa ter o dostopnosti do informacij in neovirani komunikaciji, vključno z uporabo slovenskega znakovnega jezika, jezika gluhoslepih ter gradiv v lahko berljivi obliki ali tudi v brajici oziroma ustreznih tehnikah za slepe in slabovidne.

Zakonodaja o dostopnosti za invalide

Zagotavljanje dostopnosti za vse, tudi za invalide, je določeno v različnih pravnih aktih, začenši s Konvencijo o pravicah invalidov, ki zavezuje države pogodbenice, da invalidom omogočijo neodvisno življenje in polno sodelovanje na vseh področjih življenja ter da sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi se zagotavlja enak dostop do fizičnega okolja, prevoza, informacij in komunikacij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami in sistemi, ter do drugih objektov, naprav in storitev, ki so namenjene javnosti.

Evropski akt o dostopnosti določa pravni okvir in minimalne zahteve glede dostopnosti do proizvodov in storitev, ki ga Zakon o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide prenaša v slovenski pravni red in je konec meseca junija 2025 postal zavezujoč za vse gospodarske subjekte. Zakon o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide ureja pogoje dostopnosti do proizvodov in storitev za uporabnike z različnimi oviranostmi ter nalaga gospodarskim subjektom obveznosti glede dostopnosti določenih proizvodov in storitev, kot so računalniški sistemi, bankomati, avtomati za prodajo vozovnic, dostopnost do elektronskih komunikacij, bančnih storitev ter avdiovizualnih medijskih storitev.

Zakon določa splošne in posebne pogoje dostopnosti proizvodov in storitev, obveznosti gospodarskih subjektov, izjeme glede dostopnosti, nadzorne organe in sankcije v primeru ugotovljenih kršitev dostopnosti.

Zakon se nanaša na računalnike in operacijske sisteme, pametne telefone in druge komunikacijske naprave, TV opremo, povezano z digitalnimi televizijskimi storitvami, samopostrežne terminale, bankomate in prodajne avtomate (npr. avtomati za plačevanje s karticami v supermarketih), e-bralnik ter avtomate za prodajo vstopnic in prijavo. Po zakonu morajo biti prilagojene tudi elektronsko- komunikacijske storitve, dostop do avdiovizualnih medijskih storitev, spletne strani, mobilne storitve, elektronske vozovnice in vsi viri informacij za storitve letalskega, avtobusnega, železniškega in vodnega prometa, potrošniške bančne storitve, e-knjige in namenska programska oprema ter storitve e-trgovine.

Vsi zgoraj navedeni proizvodi in storitve morajo biti dostopni tudi za slepe in slabovidne.

Dostopnost za invalide v praksi

Zakon opredeljuje splošne pogoje glede dostopnosti do proizvodov, in sicer morajo biti proizvodi načrtovani, proizvedeni in označeni tako, da se invalidom zagotovi predvidljiva uporaba. Uporabniški vmesniki in funkcionalnosti morajo invalidom omogočati dostop do proizvoda, njegovo zaznavanje, upravljanje, razumevanje in nadzor.

Prav tako so opredeljeni splošni in dodatni pogoji glede dostopnosti storitev, in sicer se storitve zagotavljajo s podpornimi tehnologijami, ki nudijo informacije o delovanju

storitve na invalidu razumljiv način, z ustreznim zagotavljanjem dostopnosti spletišč, z zagotavljanjem informacij o storitvah in podpornimi storitvami.

Pri dostopnosti zračnega in avtobusnega potniškega prevoza zakon določa dodatne zahteve glede zagotavljanja dostopnosti teh storitev, in sicer mora ponudnik storitve zagotavljati pomoč invalidom z zaposlitvijo potrebnega osebja in uporabo ustrezne opreme. Prav tako mora ponudnik zračnega ali avtobusnega prevoza zagotoviti pomembne informacije v nadomestnih oblikah, razumljivih invalidom.

Na podlagi Zakona o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide so bili sprejeti podzakonski predpisi, ki natančneje določajo označevanje in postopek skladnosti proizvodov, merila za oceno nesorazmernega bremena v povezavi z zagotavljanjem minimalnih zahtev dostopnosti ter podrobnejše pogoje dostopnosti storitev, ki invalidom zagotavljajo dostop do avdiovizualnih medijskih storitev.

Za slepe in slabovidne osebe je zelo pomemben dostop do informacij, kar zakon ureja na splošno. S Pravilnikom o podrobnejših pogojih glede dostopnosti storitev, ki invalidom zagotavlja dostop do avdiovizualnih medijskih storitev, se določajo načini zagotavljanja storitve dostopnosti do avdiovizualnih medijskih storitev, kot na primer zvočni opisi ali govorjeni podnapisi, ki morajo biti v celoti posredovani v ustrezni kakovosti, ki omogoča natančen prikaz, sinhronizacijo z zvokom in videom ter uporabnikom omogočajo nadzor prikaza in uporabe avdiovizualne medijske storitve.

Pravilnik tako določa, da so slepi in slabovidni osebam ter drugim osebam, ki iz drugih razlogov ne zmorejo brati podnapisov, namenjeni govorjeni podnapisi in zvočni opisi. Pri zvočnih zapisih gre za obliko pripovedi, ki se uporablja za zagotavljanje informacij, ki obdajajo ključne vizualne elemente v medijskem delu. Zvočni opisovalec opisuje, kaj se dogaja na zaslonu. Te pripovedi se običajno umestijo med premori v dialogih oziroma med prazninami v originalnem zvoku.

Zgoraj navedeni pravilnik določa tudi zahteve glede kakovosti, razumljivosti in točnosti zvočnih opisov, ki jih morajo ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev spoštovati.

Posledice kršitve predpisov o dostopnosti za invalide

Omenjeni pravni akti obvezujejo gospodarske subjekte, da na trgu ponujajo dostopne proizvode in storitve. Prav tako pa zakon opredeljuje nadzorne organe v primeru kršitev, torej ponujanja proizvodov in storitev, ki po zakonu veljajo za nedostopne, kar invalidom daje pravico do pritožbe. Pritožba se lahko odda na resorno pristojno inšpekcijo, glede na predmet kršitve, ki jo invalid naslavlja. S tem pa tudi invalidi lahko pripomorejo k dostopnejši družbi.

Pri obravnavi dostopnosti je potrebno upoštevati različne vidike. Ni namreč dovolj le odstranjevanje fizičnih ovir v grajenem okolju, enako pomembno je zagotavljanje dostopnosti do informacij in komunikacije, do digitalnih in avdiovizualnih medijskih

vsebin. Svetovni splet in digitalizacija sta danes neločljiv del našega vsakdana, ne le v delovnem okolju, ampak vedno bolj tudi zasebnem življenju, saj prinašata številne priložnosti povezovanja, nove oblike komuniciranja, dela in izobraževanja, urejanja bančnih in upravnih opravil, vse do nakupovanja na daljavo. Nezagotavljanje dostopa do digitalnih vsebin ima prav tako daljnosežne negativne posledice, saj izključenost iz digitalnega okolja pomeni hkrati izključenost iz sodelovanja v sodobni družbi.

Odgovornost širše družbe za dostopnost za invalide

Ne glede na določbe področnih zakonov, ki urejajo dostopnost, pa je prav tako pomemben vidik usposabljanja celotne družbe o dostopnosti. Z opolnomočenjem družbe o pomembnosti dostopnosti za vse, se krepi občutek družbene enotnosti in povezanosti. Ne glede na hiter tehnološki razvoj družbe je še vedno treba slediti socialnemu čutu in poglobljanju mehkih veščin ravnanja z ljudmi.

Sprejem Zakona o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide je nedvoumno velik napredek za celotno družbo, saj na ta način kot družba zagotavljamo enake možnosti vsem državljanom, ne glede na oviranost. Uspešno uveljavljanje enakih možnosti za vse ljudi je eden najpomembnejših dejavnikov, ki jih mora oblikovati sodobna družba.

Viri in povezave do pravnih podlag:

[Direktiva - 2019/882 - EN - EUR-Lex](#)

[Zakon o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide \(ZDPSI\) \(PISRS\)](#)

[Pravilnik o dostopnosti proizvodov za invalide, o označevanju in postopku ugotavljanja skladnosti \(PISRS\)](#)

[Pravilnik o podrobnejših pogojih glede dostopnosti storitev, ki invalidom zagotavljajo dostop do avdiovizualnih medijskih storitev \(PISRS\)](#)

[Pravilnik o merilih za oceno nesorazmernega bremena \(PISRS\)](#)

[Na vrh](#)

INVALIDSKO VARSTVO: Ključne novosti novele Zakona o dolgotrajni oskrbi

Avtor in sodelavec: *Brane But*

V Uradnem listu RS št. 44/2025 z dne 20. 6. 2025 je bil objavljen Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dolgotrajni oskrbi. Zakon naslavlja tako izvedbene kot tudi vsebinske izzive, ki jih je izpostavila tako praksa kot posamezniki in organizacije s terena. Oglejmo si nekaj ključnih novosti, ki jih prinaša novela Zakona o dolgotrajni oskrbi.

Med ključnimi novostmi, ki jih prinaša novela Zakona o dolgotrajni oskrbi, so:

- Uvedba možnosti, da tudi upokoјenci postanejo oskrbovalci svojih družinskih članov, z enakimi pravicami kot ostali oskrbovalci – vključno z nadomestilom in delom pokojnine. Ta rešitev odgovarja na pobude in življenjske situacije ljudi, ki že danes neformalno skrbijo za bližnje.
- Poenostavitev postopkov za uporabnike, ki že prejemajo pravice iz obstoječega sistema socialnega varstva. Omogočen jim bo lažji in hitrejši prehod v sistem dolgotrajne oskrbe brez ponovnega dolgotrajnega ugotavljanja stanja.
- Neprekinjena oskrba ob prehodu v polnoletnost – mlade, ki so do 18. leta prejemali nego, bo sistem dolgotrajne oskrbe avtomatsko prevzel, brez vmesnega izpada storitev.
- Krepitev vloge občin in izvajalcev, s čimer se zagotavlja večja povezanost in odzivnost sistema na lokalni ravni.
- Začasno dodatno sofinanciranje stroškov dela, tudi za študente in upokoјence, ki sodelujejo v sistemu dolgotrajne oskrbe.
- Druge tehnične izboljšave in nadgradnje, ki bodo zagotovile bolj jasno, pregledno in učinkovito izvajanje zakona.

Novost, da lahko upokoјenci postanejo oskrbovalci svojih družinskih članov, smo si ogledali v prejšnjem prispevku v tej rubriki Rikossa.

Danes pa izpostavimo možnost neprekinjene oskrbe ob prehodu v polnoletnost. Na novo je določeno, da lahko zavarovana oseba pridobi pravico do dolgotrajne oskrbe in se brez pogoja izdelave ocene upravičenosti uvrsti v 4. kategorijo dolgotrajne oskrbe, če gre za invalidno osebo, ki je dopolnila 18 let in ji je pred tem starš nudil nego in varstvo v skladu s predpisi, ki urejajo starševsko varstvo in družinske prejemke, ter je prejemal delno plačilo za izgubljen dohodek. Najpozneje po petih letih od izdaje odločbe o upravičenosti do dolgotrajne oskrbe se izdelava ocena upravičenosti.

Starš, ki je svojemu otroku nudil nego in varstvo in je prejemal nadomestilo za izgubljeni dohodek, lahko po polnoletnosti otroka npr. postane oskrbovalec družinskega člana.

Vir:

<https://www.gov.si/novice/2025-05-15-potrjena-novela-zakona-o-dolgotrajni-oskrbi-oskrbovalci-druzinskega-clana-odslej-tudi-upokojenci/>

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2025-01-1771/zakon-o-spremembah-in-dopolnitvah-zakona-o-dolgotrajni-oskrbi-zdosk-1b>

[Na vrh](#)

TEHNIČNI PRIPOMOČKI: **Novosti licenciranja in cen JAWS/ZoomText/Fusion programov, pametna palica WeWalk 2 in obnovljiva naročilnica za belo palico**

Avtor: *Petra Derganc*, strokovna sodelavka za tehnične pripomočke na ZDSSS

Članek predstavi spremembo licenciranja programov za slepe in slabovidne, ki je časovno zelo občutljiva, obvezno branje za uporabnike Jaws, ZoomText in Fusion programov. Sledi kratka predstavitev WeWalk pametne bele palice, ki je od julija na voljo gluhoslepim na naročilnico ZDSSS, ter sprememba pri naročilnici za belo palico, ki bo olajšala postopek njene pridobitve.

Novosti licenciranja in cen JAWS/ZoomText/Fusion programov

Z dnem 7. 5. 2025 so začela veljati nova pravila licenciranja in cenovna politika za programske rešitve JAWS, ZoomText in Fusion, ki jih razvija podjetje Freedom Scientific. Spremembe močno vplivajo na način nadgrajevanja programske opreme.

Nov model nadgrajevanja: konec preskakovanja nadgradenj

V preteklosti ste uporabniki lahko nadgradili svojo programsko opremo ne glede na to, katero različico ste imeli v uporabi. Novi licenčni model pa to možnost omejuje – nadgradnja je po novem mogoča zgolj znotraj aktualne različice programske opreme. To pomeni, da lahko nadgradnjo izvedete le, če imate v trenutku nakupa najnovejšo različico programa. Trenutna različica, veljavna ob uveljavitvi spremembe, je JAWS/ZoomText/Fusion 2025.

Za nadaljnje nadgradnje je potrebno kupiti SMA (Software Maintenance Agreement, dogovor o vzdrževanju programske opreme). Gre za časovno obliko licence, ki uporabniku omogoča dostop do vseh nadgradenj v obdobju dveh let od dneva nakupa. Hkrati je možno zakupiti največ dva SMA, kar zagotavlja nadgradnje za obdobje štirih let.

Kaj pa, če uporabnik zamudi nadgradnjo?

Če uporabnik ne opravi nadgradnje, dokler je njegova trenutna različica še aktualna, poznejša nadgradnja ni več mogoča. V tem primeru ostaneta le dve možnosti: nakup nove licence skupaj z dodatnim SMA, ali pa prehod na naročniški model, ki je približno petkrat dražji od nadgrajevanja prek SMA.

Izjema do 1. 11. 2025: še vedno je možno nadgrajevanje po starem modelu

Kljub uveljavitvi novih pravil, je dobavitelj programov Urbit d. o. o. dosegel dogovor o podaljšanem prehodnem obdobju za slovenski trg. Uporabniki imate tako do 1. novembra 2025 še vedno možnost nadgraditi svojo programsko opremo po dosedanjem modelu – torej brez omejitve na aktualno različico. To pomeni, da lahko tudi uporabniki starejših različic še vedno izvedejo nadgradnjo brez nakupa nove licence, če to storijo pred tem datumom.

Priporočljivo je, da uporabniki ob tej nadgradnji hkrati zakupijo tudi en ali dva SMA-ja, s čimer si zagotovijo nadgradnje za naslednji dve oziroma štiri leta. Nova različica programov (2026) bo, kot običajno, izšla konec oktobra.

Priporočila in dodatne informacije

Zaradi sprememb v politiki licenciranja in nadgradnje programov JAWS, ZoomText in Fusion svetujemo uporabnikom, da takoj preverite svojo trenutno različico in izkoristite prehodno obdobje za nadgradnjo.

Če boste za nakup nadgradnje izkoristili vrednotnico, pa je izjemno pomembno, da začnete postopek za pridobitev vrednotnice najkasneje v začetku septembra, saj lahko traja postopek za njeno pridobitev tudi dober mesec. Tako boste še ujeli datum 1. november in s tem imeli možnosti nadgradnje na različico 2025. Za več informacij pišite na e-naslov: info@urbit.si.

Pametna palica WeWalk 2

Lansko leto smo pridobili novo različico pametnega ročaja, oziroma pametne bele palice za slepe, ki ga je razvilo podjetje WeWalk.

WeWalk Smart Cane 2 je v primerjavi s prejšnjo različico veliko bolj ergonomska, lažja in odporna na dež. Po izgledu je zelo podobna klasični beli palici, saj je ročaj spojen z Ambutechovo grafitno palico, na konici ima izjemno zmogljiv in 360 stopinjsko vrtljiv velik kolešček. Obstajata dve različici, in sicer osnovna ter napredna različica.

Prvi koraki

WeWalk 2 lahko povežete tako z iOS kot z Android napravo, pred prvo uporabo pa je potrebno baterijo pametnega ročaja napolniti, kar omogoča priloženi kabel tipa C. Uporabimo lahko kar adapter našega pametnega telefona. Po približno dveh urah in pol bo baterija napolnjena in belo palico prižgemo s pritiskom na prvi gumb od zgoraj navzdol. Palica se bo prižgala in nas pozvala, naj si naložimo aplikacijo WeWalk.

Ko si aplikacijo naložimo (slediti moramo vsem navodilom, potrditi dovoljenja za uporabo vašega telefona in vklopiti lokacijo ter Bluetooth povezavo), se prek nje povežemo s palico. V aplikaciji bo pod zavihkom »smart cane« gumb s številko serijske številke vaše pametne palice. S pritiskom nanj bo telefon povezan s palico.

Načini uporabe

Ekipa proizvajalcev nam je pametno belo palico predstavila kot belo palico s štirimi načini uporabe:

Prvi način uporabe palice je kot klasična bela palica za mobilnost. Zaradi izboljšav na ročaju je res prijetna za uporabo in jo zlahka uporabljamo kot klasično belo palico.

Drugi način je dodana funkcija zaznavanja ovir nad pasom. S stranskim gumbom jo zlahka vklopimo, prav tako lahko z istim gumbom nastavimo dolžino zaznavanja (kratka, srednja, dolga). Nastavimo zvočno opozarjanje ali pa opozarjanje prek vibracije.

Tretji način je uporaba bele palice za navigacijo, ki najdemo v aplikaciji. Navigacija deluje na osnovi Google Maps aplikacije. V aplikaciji najdemo tudi zavihek za javni prevoz, kjer bomo našli želene avtobusne postaje in tudi čase prihodov avtobusov. Seveda je to omejeno s podatki, ki so na voljo v določeni državi.

Nadgrajena (in seveda tudi dražja) pametna palica omogoča še četrti način uporabe, to pa je uporaba AI asistenta, ki temelji na storitvi ChatGPT. To pomeni, da lahko v ročaj palice narekujemo: »Najdi mi najboljšo pot do najbližje restavracije.«. Funkcija, imenovana Voice Assistant (glasovni asistent), vas bo vodila do želene izbire. In seveda ponudila vse možnosti, ki jih nudijo takšne aplikacije. Glasovne povratne informacije lahko prihajajo iz zvočnika palice ali prek slušalk Bluetooth.

Kako do WeWalk 2 pametne palice?

Prek ZZZS naročilnice

Zaradi ergonomskih izboljšav in možnosti uporabe v večini vremenskih pogojev ter z dobrim taktilnim sistemom sporočanja višinskih ovir prek vibracij, smo jo uvrstili na seznam medicinskih pripomočkov na ZZZS, pod ultrazvočno palico, šifra 1558. Na voljo je gluhoslepim osebam, predpiše jo zdravnik specialist. Uporaba ultrazvočnega senzorja je zelo enostavna, ker pa je za delovanje palice nujna povezava s pametnim telefonom, jo priporočamo uporabnikom, ki imajo pametni telefon in ga znajo dobro uporabljati in izkoriščati prednosti aplikacij. Na naročilnico je na voljo osnovna različica.

Uporaba vrednotnice

Pametni ročaj je na voljo tudi s pomočjo vrednotnice, 100 % kritje le-te znaša 450 eur, najdete jo pod šifro TP-0044.

Seveda pa jo lahko kupite tudi v prosti prodaji.

Cena in kontakti

WeWalk Smart cane 2 je na voljo prek naročilnice na Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije, Groharjeva 2, 1000 Ljubljana, kontakt: petra.derganc@zveza-

slepih .si, 01 47 00 224. Prek vrednotnice ali pa v prosti prodaji pa jo lahko naročite v spletni trgovini Slep slaboviden, Robert Merič s. p., 051 30 33 36, cena: 874,91 €.

Obnovljiva naročilnica za belo palico

Bela palica je ključ do mobilnosti vsakega, ki se sreča s slepoto. Je najbolj prepoznaven in uporabljan pripomoček. Seveda si lahko belo palico kupite tudi sami, v praksi pa jo že dolga leta lahko predpiše na naročilnico vaš osebni zdravnik. Pogoji za pridobitev bele palice je 3., 4. ali 5. kategorija slepote ali slabovidnosti. Tokrat je prišlo do ugodne spremembe tako za paciente kot za zdravnike, saj je po novem naročilnica obnovljiva. To pomeni, da jo osebni zdravnik izda enkrat, velja pa šest let. Tako vam ne bo treba vsako leto znova hoditi do osebnega zdravnika. Ker pa je sprememba še zelo sveža, pričakujemo, da bodo zdravniki morda potrebovali nekaj časa, da jo uvedejo. Vsekakor lahko ob naslednjem obisku osebnega zdravnika v zvezi s pridobitvijo nove naročilnice za belo palico opozorite na to spremembo.

[Na vrh](#)

PAMETNI TELEFONI: **Predstavitev aplikacije Obstacle Detector for Blind (Detektor ovir za slepe)**

Avtor in sodelavec: *Safet Baltić*

Članek predstavlja aplikacijo Obstacle Detector for Blind (detektor ovir za slepe), ki je namenjena varnejšemu gibanju slepih in slabovidnih. Opisana je osnovna, brezplačna različica, ki omogoča govorno obveščanje o ovirah, ter razširjena premium verzija z dodatnimi funkcijami, kot so vibracijska opozorila, merjenje razdalje v realnem času, prepoznavanje predmetov in branje besedila. Posebej izpostavljena je natančnost na napravah z LiDAR senzorjem in popolna dostopnost aplikacije za uporabnike z bralnikom zaslona.

Obstacle Detector for Blind (detektor ovir za slepe)

Aplikacija Obstacle Detector for Blind (detektor ovir za slepe) je namenjena gibanju slepih in slabovidnih v prostoru in na odprtem, in sicer nam pomaga pri izogibanju oviram na poti. Aplikacija ni na voljo v slovenskem jeziku, uporabljamo jo v enem izmed tujih ponujenih jezikov. Brezplačna verzija aplikacije omogoča prepoznavo ovir, ki nam jih telefon govorno naznani. Plačljiva premium verzija pa omogoča naslednje dodatne možnosti: opozarjanje na bližino ovir z zvokom in vibracijami, neprestano obveščanje o dejanski razdalji do ovir v realnem času, obsežne možnosti prilagajanja, s katerimi si uporabnik ustvari svoj osebni, beli palici podoben sistem, možnost nastavitve širine in višine vidnega polja zaznavanja ter prepoznavo teksta. Premium verzijo lahko kupite v aplikaciji v Settings (nastavitve), njena cena pa je 4.99 €. Aplikacija pri svojem delovanju uporablja kamero naše naprave, če pa ste uporabnik naprave z LiDAR skenerjem (svetlobni senzor), bosta tako zaznava ovir ter razdalja do le-teh izredno natančni. Iphoni z LiDAR skenerjem (svetlobni senzor) so pro in pro max verzije 12, 13, 14, 15 in 16. Aplikacija za svoje delovanje ne potrebuje prenosa podatkov, temveč so vse storitve procesirane na našem telefonu. Obstacle Detector for Blind (detektor ovir za slepe) je dostopna aplikacija in omogoča popolno upravljanje s pomočjo bralnika zaslona Voice Over. Ko odpremo aplikacijo, nas bo le-ta vprašala, ali dovolimo uporabo kamere, kar obvezno dovolimo. Zatem pa se na zaslonu prikažejo naslednje opcije:

1. Speech feedback (govorne informacije); če vklopimo to možnost, bo aplikacija samodejno v realnem času govorno posredovala razdaljo v metrih do vsake ovire na naši poti ter tudi povedala, katera ovira je to.
2. Sounds (zvoki); pod to opcijo vklopimo ali izklopimo zvočno posredovanje informacij pri zaznavi over; višji zvok in krajši interval med zvoki pomeni, da smo bližje oviri.
3. Haptics (haptika); tukaj lahko vklopimo možnost posredovanja informacij o ovirah s pomočjo vibracij; bližje ko smo oviri, močnejše naprava vibrira v roki.
4. Object recognition (prepoznavanje objektov); ob vklopu te možnosti bo aplikacija s pomočjo govora povedala, katera ovira ali predmet je pred nami.

5. Prioritize announcing distances to people and vehicles (prioritetno oznanjaj razdaljo do ljudi in vozil); tu vklopimo možnost prioritetnega zaznavanja oseb in vozil in tudi razdaljo do njih, s čimer bo prioritetno govor podal razdaljo do ljudi in vozil in šele nato govorno oznanil ostale ovire.

6. Text recognition (zaznava teksta); če vklopite to možnost, bo govor prebral tekst, ko ga bo zaznal, in sicer ne glede na podlago, kjer se teks nahaja.

7. Decrease and increase horizontal detection field of view size (zmanjšaj ali povečaj horizontalno polje pogleda na ovire); tukaj lahko nastavljamo horizontalni pogled kamere na ovire in sicer v 10 stopnjah od 6 stopinj do 55 stopinj razpona.

8. Decrease and increase vertical detection field of view size (zmanjšaj ali povečaj vertikalno polje pogleda na ovire); pod to opcijo povečamo ali zmanjšamo polje pogleda v 10 stopnjah od 7 stopinj do 70 stopinj razpona.

9. Settings (nastavitve); v nastavitvah aplikacija najprej ponudi možnost nakupa premium verzije, zatem pa se bodo prikazale naslednje možnosti: najprej Obstacle detection settings (nastavitve prepoznave ovir):

- *. Speech feedback (govorne informacije); če vklopimo to možnost, aplikacija posreduje govorne informacije o ovirah in predmetih pred nami.

- *. Sounds (zvoki); pod to opcijo vklopimo ali izklopimo zvočno obveščanje o ovirah.

- *. Haptics (haptika); tukaj vklopimo ali izklopimo vibracijski način obveščanja o ovirah.

- *. Continuous vibration at close range (ponavljajoče vibracije v bližini ovir); če vklopimo to možnost, bo naprava v naši roki v bližini ovire neprekinjeno vibrirala.

- *. Alert mode (opozorilni način); tukaj si nastavimo, kateri način za določanje razdalje do ovir naj aplikacija uporablja, in sicer nam ponudi naslednje možnosti: Universal (univerzalno), Indoor (v zaprtih prostorih), Outdoor (zunaj) in Custom (po meri). Če izberemo enega izmed prvih treh načinov, bo aplikacija sama za določen način nastavila razdaljo zaznave do ovir. Če pa izberemo zadnji način, Custom (po meri), lahko zatem ročno nastavimo razdaljo zaznave ovir za tri levele in sicer Near (bližnji), kjer lahko nastavimo na maksimalno razdaljo 1.8 metra, zatem Medium (srednji), maksimalen razpon do 2.5 metra, ter zadnji način Far (daljni), maksimalen razpon do 5 metrov oddaljenosti do ovir.

- *. Alert sound configuration (konfiguracija zvočnih opozoril); pod to opcijo imamo enako kot pri zaznavi oddaljenosti do ovir na razpolago tri levele, in sicer: Near (bližnji), Medium (srednji) in Far (daljni), kjer si nastavimo, kdaj nas aplikacija opozarja na ovire s pomočjo zvoka ter kakšne zvoke naj uporablja za vsak level posebej.

Za zgoraj navedenimi in opisanimi nastavitvami pa imamo še tako imenovane Advanced settings (napredne nastavitve), po naslednjem vrstnem redu:

- *. Switch to front camera (preklopi na sprednjo kamero); če tapnemo to možnost, bo aplikacija pričela uporabljati sprednjo kamero za zaznavo ovir in predmetov; dokler ne bomo ponovno v nastavitvah preklopili na kamero na hrbtni strani telefona, bo v uporabi sprednja kamera.

*. Separately adjust horizontal and vertical detection field of view (ločeno nastavlja horizontalni in vertikalni pogled); če označimo to možnost, se bosta na osnovnem zaslonu prikazala ločena stolpca za nastavljanje vidnega polja kamere. Če odstranite kljukico iz te opcije, pa boste imeli na osnovnem zaslonu zgolj eno polje za skupno nastavljanje vidnega polja kamere.

*. Text recognition (prepoznavanje teksta); ko označite to možnost, bo aplikacija samodejno prepoznavala poleg ovir tudi tekst; če vam je to moteče, ga preprosto izklopite.

*. Object recognition (prepoznavanje objektov); tukaj lahko vklopite ali izklopite samodejno prepoznavo predmetov.

*. Recognize only people and vehicles (prepoznavaj zgolj ljudi in vozila); če boste vklopili to možnost, bo aplikacija zaznavala zgolj ljudi in vozila, vključno z razdaljo do le-teh, ostale ovire in predmete pa bo ignorirala.

*. Prioritize announcing distances to people and vehicles (prioritetno oznanjati razdaljo do ljudi in vozil); če označite to opcijo, bo aplikacija prioritetno oznanjala razdaljo do ljudi in vozil in šele zatem posredovala informacije o ostalih ovirah in predmetih.

*. Quick response (hitri odziv); ko označimo to možnost, pohitimo odziv aplikacije pri zaznavi in podajanju informacij o ovirah, predmetih, tekstu in razdaljah.

*. Added Siri voice command (dodajanje govornih ukazov za Siri); tukaj lahko nastavimo zagon aplikacije s pomočjo govorne pomočnice Siri.

*. Speaking rate (hitrost govora); tukaj nastavimo hitrost govorne sinteze pri izgovorjavi ovir in teksta.

*. Language settings (jezikovne nastavitve); pod to možnostjo si izberemo jezik vmesnika v aplikaciji.

Zatem pa so na voljo gumbi kot sledi: Frequently asked questions (pogosto zastavljena vprašanja), Contact developer (kontaktiraj proizvajalca), Good review (dobra ocena), Agreement (dogovor), Privacy policy (politika zasebnosti), Terms of service (pogoji uporabe), ter na koncu verzija aplikacije.

Aplikacija Obstacle Detector for Blind (detektor ovir za slepe) je, kot že prej omenjeno, popolnoma dostopna za delo slepim in slabovidnim. S svojim delovanjem me je navdušila, še posebej pri prepoznavi predmetov in teksta ter z oceno razdalje do le-teh. Edina pomanjkljivost je, da glede na to, da deluje brez prenosa podatkov in je celotno delovanje procesirano na našem telefonu, prihaja do precejšnjega segrevanja telefona. Priporočam, da v zaprtih prostorih pri uporabi aplikacije držite napravo na višini med prsnim košem ter trebuhom za čim boljše zaznavo ovir in predmetov. Na odprtem pa predlagam, da držite napravo na isti višini kot v prostoru ter pod delnim kotom, s čimer bo zaznala tudi ovire pod pasom, s kamero usmerjeno pred nami. Vsekakor priporočam testiranje in nenazadnje uporabo.

[Na vrh](#)

NAMIGI IN NASVETI: Glasovni ukazi za selfije ter drugi uporabni triki za pametne mobilne telefone (2. del)

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Vsak telefon ima bolj ali manj »skrite funkcije«, nekaj funkcij je zagotovo takšnih, ki jih poznate, potem so tiste, ki jih podcenjujemo, a so v resnici super, in še tiste, do katerih se ne dokopljemo kar tako in so zanje slišali redki. V 2. delu prispevka si oglejmo še nekaj zanimivih možnosti, ki nam jih ponujajo telefoni Samsung Galaxy. Te možnosti so zagotovo na voljo tudi v telefonih drugih znamk, samo pobrsajte med nastavitvami svojega telefona. Vseh zagotovo še ne poznate.

Bližnjice na stranskem gumbu

Stranski gumb vašega telefona ni namenjen samo zaklepanju in ugašanju naprave. Nanj lahko shranite najljubšo bližnjico, ki bo odslej oddaljena le dva klika. Hiter dostop je enostaven in ko se ga enkrat navadite, tudi zares uporaben. Lahko zažene kamero, svetilko, določeno aplikacijo – tu ste skoraj neomejeni z različnimi možnostmi. Gumb nastavite na primer tako, da aplikacijo zažene z dvojnim pritiskom.

Spet gremo v Nastavitve in Napredne funkcije ter Stranski gumb. Tu nastavimo, kaj naj se zgodi ob dvakratnem pritisku, izbiramo lahko med neštetimi možnostmi. Lahko pa izberemo tudi, kaj se zgodi, če tipko pridržimo, a tu sta možnosti zgolj dve: Bujenje Bixby in Meni za izklop.

Prebudite zaslon brez stranske tipke

Ste vedeli, da lahko zaslon prebudite tudi brez stranske tipke? Lahko se izkaže za uporabno, na primer kadar imamo telefon na mizi poleg tipkovnice in želimo na njem samo nekaj na hitro pogledati.

Odklikajte v Nastavitve in Napredne funkcije ter Gibi in poteze. Vključite funkcijo Dvakratni pritisk za vklop zaslona. Prav tako lahko ločeno vključite funkcijo Dvakratni pritisk za izklop zaslona. Ali pa na primer Dvig za bujenje, ki vklopi zaslon, ko telefon dvignete. Ta nastavev deluje tudi ob vklopljenem TalkBacku.

Obrnite telefon, ko želite imeti mir

Želite imeti mir, ko vas kdo kliče ali vam zvoni alarm? Telefon lahko preprosto utišate s tem, da ga obrnete. Pri dohodnem klicu to klica ne bo prekinilo, temveč samo

utišalo zvonjenje. Star, a dober trik. Ste mislili, da ga vaš telefon ne premore? Seveda ga.

Funkcijo najdemo v Nastavitvah, spet kliknemo na Napredne funkcije, nato Gibi in poteze ter Utišanje s potezami. Ne le da funkcija deluje, če telefon obrnete, temveč lahko na ekran tudi zgolj položite dlan – in dal vam bo mir.

Kako ustvarjate posnetke zaslona

Še eden izmed starih, a najbolj uporabnih trikov. Posnetke zaslona namreč delamo večkrat, jih delimo s prijatelji, družino ... Na Samsung Galaxy telefonih imate dve možnosti, tako da lahko uporabljate tisto, ki vam je ljubša. Prva je hkratni pritisk gumba za vklop in gumba za stišanje glasnosti. Je pa tu še drug, bolj intuitiven način, in sicer, da s stransko ploskvijo dlani podrsate po zaslonu. Deluje tako od levega roba proti desni strani kot tudi obratno.

Če možnosti nimate vklopljene, greste v Nastavitve, Napredne funkcije, Gibi in poteze, Podrsaj s spodnjim delom dlani za zajem. Ta nastavek deluje tudi ob vklopljenem TalkBacku.

Celotni spustni meni s potegom prsta

Ta funkcija je enostavna. Spustni meni, do katerega dostopamo tako, da s prstom potegnemo s skrajnega desnega zgornjega roba telefona navzdol, poznamo vsi. Tam izklapljam in vklapljamo Wi-Fi, Bluetooth, prenos podatkov, utišamo telefon in še kup drugih možnosti je. Ko potegnemo s prstom navzdol, se odpre tistih nekaj možnosti. Če to naredimo še enkrat, se odpre razširjen meni, ki ga lahko prilagajamo in podobno. Pri vklopljenem TalkBacku opravimo ti potezi z dvema prstoma hkrati.

Če napravimo te poteze z vrha leve strani ekrana, odpremo Obvestila.

Optični bralnik dokumentov

Skenirajte dokumente kar s telefonom. Optični bralnik ni popoln in se ne more primerjati s tiskalnikom z vgrajenim optičnim bralnikom, a kadar se vam mudi in pri roki nimate druge naprave, je popolna rešitev.

Odprite aplikacijo Kamera (Fotoaparati) in kamero usmerite v dokument, ki ga želite optično prebrati. V desnem spodnjem kotu se prikaže rumena ikona s črko T. S pritiskom na ta gumb skenirate dokument. Ko je dokument poskeniran, ga lahko zgolj shranite, pojavi pa se še možnost Iskanje, kjer lahko prilagodite robove.

Dvignite predmet s fotografije

Samsung je z One UI 5.1 uvedel super novost, ki bo popestrila igranje s fotografijami. Če za dolgo pritisnete oziroma pridržite prst na objektu na fotografiji, se ta od nje loči, nato se vam prikaže več možnosti: lahko ga kopirate, delite, shranite kot nalepko. Ta možnost deluje ob izklopljenem TalkBacku.

Poigrajte se s fotografijami še kako drugače

So vam odsevi pokvarili sliko? Samsung poskrbi, da se jih z nekaj dotiki znebite. Prav tako lahko s slike povsem enostavno izbrišete predmet. Odprite sliko v Galeriji, kliknite nanjo in na ikono svinčnika (Uredi), nato pa izberete na skrajni desni strani štiri krogce. Tam med drugim najdemo Radirko predmetov. Če kliknemo nanjo in nato na predmet, ki ga želimo odstraniti, ga preprosto izbrišemo. Odstranimo lahko tudi sence in odseve. Ta možnost bolje deluje ob izklopljenem TalkBacku.

Vir: <https://racunalniske-novice.com/triki-za-telefone-samsung-galaxy-vseh-zagotovo-se-ne-poznate/>

[Na vrh](#)

MEDNARODNE NOVIČKE: Evropski akt o dostopnosti, EBU ozaveščalne kampanje, Dansko predsedovanje Svetu Evropske unije in prioritete na temo invalidnosti, Konferenca 2025 o okrevanju Ukrajine in pravice oseb z invalidnostjo.

Avtor: *Anja Uršič*

Prevod: *DeepI*

Poziv k uresničitvi Evropske direktive o dostopnosti za potrošnike z okvaro vida, izjava EBU

28. junija 2025 je uradno začela veljati Evropska direktiva o dostopnosti (EAA). Ta direktiva uvaja zavezujoče zahteve glede dostopnosti za različne izdelke in storitve v vsej EU, za zagotavljanje enakopravnega dostopa za 87 milijonov ljudi s posebnimi potrebami. EAA se nanaša na predmete, kot so plačilni terminali, računalniki in prenosni računalniki, elektronske komunikacijske storitve in platforme, ki omogočajo dostop do avdiovizualnih medijskih storitev. Evropska zveza slepih (EBU) sicer pozdravlja minimalne standarde, določene v direktivi, vendar je dosledno poudarjala omejen obseg zakona, ki se osredotoča predvsem na digitalne izdelke in storitve. Kljub temu sta spremljanje in izvrševanje EAA bistvena, saj mnoga podjetja še vedno niso pripravljena izpolniti njegovih zahtev.

Glede na to situacijo in v podporo pravicam slepih in slabovidnih oseb v EU EBU poziva zasebna podjetja, naj hitro ukrepajo in svoje izdelke in storitve prilagodijo, da bodo v skladu z EAA. Prav tako poziva nacionalne vlade, naj priznajo, da EAA ne omejuje njihovih možnosti, da presežejo njen obseg, na primer z zagotavljanjem dostopnosti gospodinjskih aparatov, grajenega okolja in storitev javnega prevoza. Nazadnje EBU spodbuja EU, naj ustanovi agencijo, ki bo lahko podpirala in usmerjala države članice, javne organe in podjetja pri učinkovitem izvajanju EAA.

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Ozaveščevalne kampanje EBU

Evropska zveza slepih (EBU) še naprej vodi močna prizadevanja za zagotovitev, da se pravice slepih in slabovidnih oseb v Evropski uniji v celoti priznajo in spoštujejo. Po pregledu EU s strani Odbora ZN za CRPD je EBU uporabila zaključne ugotovitve Odbora za lobiranje ključnih oseb v Evropskem parlamentu, vključno s poročevalcem in senčnimi poročevalci, ki delajo na drugi fazi Strategije EU za invalide 2021–2030. 6. junija se je EBU sestala s komisarko za enakost Hadjo Lahbib, da bi ji predstavila svojo misijo in dosežke ter se zavzela za drzen in vključujoč drugi del strategije. Srečanje je okrepilo poziv EBU, naj EU daje prednost vprašanjem, ki so ključna za slepe in slabovidne osebe.

EBU je sodelovala na plenarnem zasedanju platforme EU za invalidnost, na katerem je prihajajoče dansko predsedstvo predstavilo svoje prednostne naloge. Te vključujejo samostojno življenje, socialne storitve in oskrbo starejših, pri čemer so ključne konference načrtovane v Kopenhagenu in Bruslju. Evropska komisija je potrdila, da se bo z organizacijami civilne družbe posvetovala o drugi fazi strategije za invalide, ki je navdihnjena s priporočili Konvencije ZN o pravicah invalidov, čeprav časovni razpored še ni določen. EBU je tudi zaprosila, da se vključi v posvetovanja o strategiji pripravljenosti EU, da se zagotovi upoštevanje potreb slabovidnih oseb pri načrtovanju odziva na izredne razmere in nesreče.

EBU je sodelovala tudi v podskupini za zaposlovanje platforme za invalide, da bi razpravljala o razširjanju paketa ukrepov za zaposlovanje in obravnavala vrzeli v politiki zaposlovanja. GD EMPL Komisije je poudaril ključna področja, kot so prehod iz izobraževanja v zaposlitev, ocene delovne zmožnosti in združljivost invalidskih dajatev z zaposlitvijo. EBU je prispevala spoznanja svojih članov in se zavzemala za evropsko invalidsko izkaznico, da bi podprla prosto gibanje delavcev invalidov. Predlagala je tudi uporabo umetne inteligence za boljše usklajevanje iskalcev zaposlitve z ustreznimi delovnimi mesti. Med strateškim dialogom o akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic je EBU poudarila pomen strategije za pravice invalidov in paketa ukrepov za zaposlovanje. Pozvala je k aktivnejšemu sodelovanju držav članic in poudarila potrebo po obravnavanju vrzeli v zaposlovanju invalidov, izboljšanju zbiranja podatkov po vrstah invalidnosti in olajšanju čezmejnega zaposlovanja invalidnih delavcev.

V odgovoru na javno posvetovanje o potrošniški agendi 2025–2030 je EBU poudarila pomen dostopnih proizvodov in storitev, zlasti gospodinjskih aparatov in označevanja živil, ki niso ustrezno zajeti v evropskem aktu o dostopnosti. Po sestanku s komisarko Lahbib je EBU njenemu kabinetu in GD JUST poslala podrobno noto v zvezi z direktivo EU o Marakeški pogodbi. Pozvala je k odpravi sistemov nadomestil, ki omejujejo dostop do dostopnih formatov, kar je stališče, ki ga podpira Komisija.

28. junija so uradno začele veljati zahteve glede dostopnosti iz evropskega akta o dostopnosti. EBU je izdala izjavo, v kateri je pozvala podjetja k upoštevanju teh zahtev in spodbudila države članice, naj presežejo minimalne standarde, zlasti na področjih, kot so gospodinjski aparati.

Nemški član EBU DBSV je v sodelovanju z NSB in v imenu Svetovne zveze slepih nadaljeval lobiranje v podskupini UNECE za tiho cestno prometno vozilo. Cilj je zagotoviti, da ostanejo zahteve glede zvoka za električna in hibridna vozila stroge, zlasti z uporabo akustičnih sistemov za opozarjanje vozil, pri čemer ima Nemčija vodilno vlogo.

EBU se je odzvala na javno posvetovanje o načrtovanju evropskih statistik za obdobje 2029–2036 in ponovno izrazila zaskrbljenost zaradi omejenosti podatkov Eurostata o invalidnosti. Prispevala je tudi k posvetovanju o strategiji EU za civilno

družbo in izrazila zaskrbljenost zaradi poskusov omejevanja financiranja organizacij za zagovorništvo. Poljsko predsedstvo je pripravilo osnutek deklaracije o ozaveščanju o invalidnih osebah, v kateri je države članice pozvalo, naj spodbujajo vidnost invalidnih oseb v mainstream medijih. Na zasedanju Sveta EPSCO sta tako odhajajoče poljsko kot prihajajoče dansko predsedstvo močno podprla direktivo o enakem obravnavanju. Kljub široki podpori nasprotovanje Nemčije, Italije in Češke še naprej ovira napredek. EBU je sodelovala tudi na srečanju EDF-ENG0, ki se je osredotočilo na dolgoročni proračun EU, pravice potnikov, podnebne ukrepe in položaj invalidov v Ukrajini.

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Dansko predsedstvo Sveta: spodbujanje prednostnih nalog na področju invalidnosti

Danska je od Poljske prevzela predsedstvo Sveta Evropske unije za drugo polovico leta 2025. V tem obdobju bo Danska predsedovala vsem ustreznim sestavam Sveta in tehničnim organom, vključno s Svetom za izobraževanje, zaposlovanje in socialne zadeve (EPSCO) in delovno skupino za socialna vprašanja, ki se redno ukvarjata z vprašanji, povezanimi z invalidnostjo. Program predsedstva z naslovom „Močna Evropa v spreminjajočem se svetu“ določa dve splošni prednostni nalogi: zagotavljanje varne Evrope in gradnja konkurenčne in zelene Evrope. V okviru teh splošnih ciljev je več posebnih pobud neposredno povezanih z invalidi.

Eden od osrednjih ciljev je napredek v razpravah o direktivi o enakem obravnavanju, pri čemer si predsedstvo prizadeva doseči soglasje v Svetu za sprejetje predloga. Druga ključna točka je strategija za invalide 2025–2030, v okviru katere se pričakujejo sklepi Sveta o novih prednostnih nalogah za drugo polovico strategije. Predsedstvo bo imelo vlogo tudi pri oblikovanju naslednjega večletnega finančnega okvira, ki zajema področja, kot so mladina, promet in telekomunikacije, ki imajo pomembne posledice za Evropski forum invalidov in njegove člane. Posebna pozornost bo namenjena dostopnosti prometa, saj namerava predsedstvo zagotoviti pregledne in vključujoče pravice potnikov v vseh vrstah prometa ter začeti pogajanja z Evropskim parlamentom o revidirani zakonodaji. Drugo področje, ki vzbuja zaskrbljenost, je stanovanjska politika, pri čemer se predsedstvo zavezuje, da bo spodbujalo trajnostne in cenovno dostopne rešitve za bivanje. Na področju socialne politike bo prednostna naloga evropska strategija za nego, ki bo zagotovila kakovostno, dostopno in cenovno dostopno dolgotrajno nego ter izboljšala delovne pogoje v tem sektorju.

Enakost spolov in zaščita pred nasiljem ostajata visoko na dnevnem redu. Predsedstvo bo nadaljevalo z izvajanjem Direktive o boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini ter sodelovalo z državami članicami za okrepitev preprečevanja, zgodnjega odkrivanja in posredovanja. Hkrati bo spodbujalo izmenjavo znanja za nadaljnji razvoj evropskega stebra socialnih pravic. Danska bo tudi nadaljevala podporo izvajanju strategije EU za enakost spolov 2020–2025 in strategije EU za enakost LGBTIQ 2020–2025, hkrati pa pripravljala podlago za nove in ambiciozne okvire na teh področjih. Evropski forum invalidov bo še naprej tesno sodeloval s predsedstvom, da se zagotovi vključitev prednostnih nalog na področju invalidnosti v

tekoče delo. EDF je svoja priporočila že posredoval danskemu predsedstvu in bo aktivno spremljal tako Svet kot njegove člane. Pomemben dogodek bo posebna prireditev predsedstva o invalidnosti, ki bo potekala 6.–7. novembra 2025 v Kopenhagenu in bo pomembna platforma za napredek pravic invalidov po vsej Evropi.

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

Konferenca o obnovi Ukrajine 2025: vključevanje invalidov napreduje, vendar še vedno ni dovolj vidno

Konferenca o obnovi Ukrajine (URC 2025), ki je potekala 10. in 11. julija v Rimu, je bila mejnik, saj je prvič vključevala stranski dogodek in okroglo mizo o vključevanju invalidov. Evropski forum invalidov (EDF) in partnerji so imeli ključno vlogo pri uresničitvi tega. 9. julija je EDF v sodelovanju z italijanskim ministrstvom za invalide organiziral dogodek na visoki ravni z naslovom „Obnova, usmerjena v človeka: zakaj je vključevanje invalidov pomembno“. Izjave, med drugim tudi izjava 22-letnega veterana Ruslana Topchana, so poudarile nujno potrebo po obnovi Ukrajine kot države, dostopne vsem, in poudarile, da invalidi niso pasivni prejemniki, ampak voditelji in soustvarjalci. Pravice invalidov so bile 10. julija uvrščene tudi na glavni dnevni red okrogle mize z naslovom „Krepitev družbene strukture: spodbujanje vključevanja in socialne kohezije“. Podpredsednica EDF Gunta Anča je poudarila, da je dostopnost bistvena za pripadnost, in opozorila, da brez dejanskega izvajanja obstaja nevarnost, da bodo zakoni ostali le simbolični. Po njenem mnenju mora civilna družba imeti odločilno vlogo pri oblikovanju okrevanja.

Kljub napredku je bila vključenost invalidov na konferenci URC 2025 manj vidna, kot se je pričakovalo, kar odraža širše vrzeli. Glede na to, da zdaj 3,4 milijona Ukrajincev živi z invalidnostjo, je treba pomembno sodelovanje vključiti v vse teme okrevanja. EDF ostaja zavezan k podpori prihodnjih konferenc pri doseganju tega cilja.

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

Na vrh